

cialistus. Iki 1964 m. P. Jonikas buvo šio instituto prezidentas. 1958–1960 m. jis redagavo Čikagoje atgaivintą „Gimtąją kalbą“.

1972 m. Čikagoje buvo išleistas kapitalinis P. Joniko veikalas „Lietuvių bendrinės rašomosios kalbos kūrimasis antroje XIX a. pusėje“. Tai buvo kiek papildyta, poredaguota jo daktaro disertacija¹.

Kitas labai svarbus, jau ne tik išleistas, bet ir parašytas emigracijoje P. Joniko veikalas yra „Lietuvių kalba ir tauta amžių būvyje. Visuomeniniai lietuvių kalbos istorijos bruožai“ (Čikaga, 1987). Tai tiek specialistams, tiek ir didesniam skaitytojų būriui skirtas, labai patrauklia forma parašytas veikalas².

1952 m. Čikagoje išėjo ir dvi mažesnės plačiau visuomenei skirtos P. Joniko knygos „Gimtojo žodžio baruose“ ir „Lietuvių kalbos istorija“.

Žurnale „Beiträge zur Namenforschung“ (II, 1950–1951, 1–32) P. Jonikas paskelbė vertingą studiją apie lietuvių vietovardžius. Daugybė įvairių jo straipsnių buvo paskelbta „Lituanistikos darbuose“, „Aiduose“, „Naujienose“, „Metmenyse“ ir kituose JAV lietuvių leidiniuose. Redagavo P. Jonikas ir svarbius mūsų kultūros istorijos veikalus: Vaclovo Biržiškos „Aleksandryną“ (Čikaga, 1960–1965), grupės autorių parengtą „Lietuvos universitetą“ (Čikaga, 1972).

Didžiulę paslaugą P. Jonikas padarė savo buvusiems mokytojams ir kolegoms Antanui Saliui ir Pranui Skardžiui. Jis suredagavo A. Salio „Raštus“ (Roma, I–IV, 1979–1992) ir sudarė Pr. Skardžiaus bibliografiją. Apie šių mokslininkų veiklą parašė straipsnių.

Tikėkimės, kad svarbesni Petro Joniko darbai bus išleisti ir Lietuvoje. Tai būtų gražiausias tiek daug mūsų kalbotyrai ir apskritai lietuvių kultūrai nusipelnusio žmogaus pagerbimas.

Algirdas Sabaliauskas

KAZYS ULVYDAS

1996 m. kovo 16 d. po trumpos sunkios ligos mirė Kazys Ulvydas. Vilniaus Antakalnio kapinės amžinam poilsiui priglaudė mokslininką, kurio vardas neatskiriamai susijęs su pačiais svarbiausiais mūsų šimtmečio lituanistikos veikalais.

K. Ulvydas gimė 1910 m. rugpjūčio 27 d. Kėdainių rajone, prie Kruosto ir Nevėžio santakos buvusiam Bagotėlės palivarke, kumečių šeimoje. Anksti neteko tėvo. Kelią į mokslą prasiakynė savo gabumais, darbštumu ir gerų žmonių parama. Pradžios mokyklą pradėjo lankyti Apytalaukyje, paskui mokėsi Kėdainiuose. Lietuvių kalbos šio miesto gimnazijoje jį mokė rašytojas Juozas Paukštėlis. Ypač puikius humanitarinių dalykų pagrindus K. Ulvydas gavo garsiojoje Kauno jėzuitų gimnazijoje. Lietuvių kalbą jam dėstė būsimasis „Gimtosios kalbos“ redaktorius Jurgis Talmantas, vokiečių – didelis eruditas, žodynų autorius jėzuitas Karolis Fulstas. 1930 m. baigęs gimnaziją, K. Ulvydas iki 1937 m. Vytauto Didžiojo universitete studijavo lituanistiką ir klasikinę filologiją. Čia pagrindiniai jo mokytojai buvo Antanas Salys, Pranas Skardžius, Franzas Brenderis. A. Salio vadovaujamas, K. Ulvydas parašė diplominį darbą „Augmeninės ir gyvūninės pavardės“. Pr. Skardžiaus suredaguotas šis darbas turėjo būti spausdinamas Humanitarinių mokslų fakulteto tęstiniame leidinyje „Darbai ir dienos“. Deja, dėl 1941 m. įvykių tolesnis „Darbų ir dienų“ leidimas buvo sustabdytas, ir minėtasis diplominis darbas nebuvo paskelbtas. Aukštosios mokyklos baigimo diplomą K. Ulvydas gavo 1940 m. Vilniaus universitete.

Dar studijų metais K. Ulvydai teko dirbti įvairiose Kauno vidurinėse mokyklose. 1930–1936 m. lietuvių kalbą jis dėstė savo buvusioje Kauno jėzuitų gimnazijoje.

Nuo 1942 m. K. Ulvydas dirbo Kauno universitete. 1946–1948 m. jis buvo Istorijos ir filologijos fakulteto prodekanas, 1949 m. ėjo Filologijos fakulteto dekaną pareigas.

¹ J. Palionis, (Rec.), – Blt IX (1) 101–106.

² A. Sabaliauskas, (Rec.), – Blt XXVI (1) 87–89.

1949 m. K. Ulvydas pradėjo dėstyti Vilniaus universitete. 1951–1952 m. vadovavo Lietuvių kalbos katedrai. 1951 m. jis pradėjo dirbti ir Lietuvos MA Lietuvių kalbos institute. 1953–1955 m. jis – Lietuvių kalbos ir literatūros instituto direktoriaus pavaduotojas, kartu Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriaus vadovas. 1955–1960 m. vadovauja Žodynų skyriui, 1960–1976 m. – Dabartinės lietuvių literatūrinės kalbos skyriui, o 1976 m. – 1987 m. – vėl Žodynų skyriui.

1955 m. K. Ulvydas apgynė kandidatinę disertaciją „Dabartinės lietuvių kalbosrieveiksmis (Vienaskaitos linkusiųrieveiksmėjimas)“. Šis vertingas K. Ulvydo tyrinėjimas atskirais straipsniais buvo paskelbtas lietuvių filologų spaudoje.

Kaip mokslininkas K. Ulvydas ypač daug nusipelnė dirbdamas prie dviejų kapitalinių veikalų – akademinės „Lietuvių kalbos gramatikos“ ir didžiojo „Lietuvių kalbos žodyno“. Jis subūrė ir išugdė gramatikos autorių kolektyvą, keletą metų vadovavo šio veikalų rašymui, redagavo visą trijų tomų tekstą, pats parašė platų įvadą ir skyrių apierieveiksmį.

Lietuvių leksikografijos istorijoje K. Ulvydas visada bus minimas greta Frydricho Kuršaičio, Antano Juškos, Kazimiero Būgos, Juozo Balčikonio, Jono Kruopo ir kitų žymiausių mūsų leksikografų. Jis buvo vyriausiasis didžiojo „Lietuvių kalbos žodyno“ III–V ir XI–XVI tomų redaktorius, prisidėjo prie „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“ visų trijų leidimų redagavimo.

Dar būdamas Kauno karo mokyklos aspirantas (1937–1938), K. Ulvydas pradėjo ir jo širdžiai labai mielą lietuvių kalbos kultūros darbą, kurio nenutraukė iki paskutiniųjų savo gyvenimo metų. Kalbininko 85-rių gyvenimo metų sukakties proga illeistoje darbų bibliografijoje (sudarė Irena Andriukaitienė) bene daugiausia vietos užima lietuvių kalbos praktikai skirtos publikacijos. 1961–1991 m. K. Ulvydas buvo tęstinio leidinio „Kalbos kultūra“ atsakingasis redaktorius. Beveik tris dešimtmečius jo gyvas žodis skambėjo tūkstančių Lietuvos radijo klausytojų pamėgtose valandėlėse „Taisyklingai kalbėjime ir rašyme“.

1965 m. už „Lietuvių kalbos žodyno“ I–VI tomus, o 1977 m. už akademinę „Lietuvių kalbos gramatiką“ K. Ulvydui drauge su kitais autoriais buvo paskirtas Lietuvos valstybinės premijos. 1972 m. jis buvo išrinktas Lietuvos Mokslų akademijos nariu korespondentu. 1996 m. vasario 16-osios proga už nuopelnus Lietuvos mokslui, gimtosios kalbos ugdymą ir puoselėjimą K. Ulvydas buvo apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino III laipsnio ordinu.

K. Ulvydas sulaukė gražaus amžiaus: mirė eidamas aštuoniasdešimt šeštuosius metus. Tačiau Jo mokiniams ir darbo draugams, kurie Jį pažinojo beveik pusę šimtmečio, ši netektis buvo netikėta. Visų atmintyje Kazys Ulvydas liko kaip visada tvirtas, metų ir darbų naštos nepalaužtas, turėjęs dar daug kalbos mokslui ir praktikai svarbių sumanymų, lituanistikos ir Lietuvos kultūros istorijai nebaigtų išsakyti įdomių ir vaizdingų prisiminimų.

Kazys Morkūnas, Algirdas Sabaliauskas

IRENA IEVA REMENYTĖ-MAŽIULIENĖ

1996 m. vasario 18 d. staiga mirė Vilniaus universiteto Bendrosios (tada dar Eksperimentinės) kalbotyros katedros dėstytoja dr. Irena Ieva Remenytė-Mažiulienė.

Velionė gimė 1958 m. kovo 11 d. Mažeikių raj. Domėnų kaime, valstiečių šeimoje. 1976 m. baigusi Sedos vidurinę mokyklą, ji įstojo į Vilniaus universitetą, kuriame studijavo lietuvių ir klasikinę filologiją. Jau studijų metais Irena susidomėjo gimtosios sediškių tarmės tyrinėjimais. Jos diplominis darbas (1982) skirtas senosios ir jaunosios kartos tarminiams skirtumams Sedos apylinkėse. 1986 m. „Jaunųjų filologų darbuose“ pasirodė ir pirmasis straipsnis, kuriame glaustai apžvelgiama tarmės daiktavardžio linksniavimo tipų evoliucija ir naujosios žodžių darybos tendencijos¹. Iš straipsnio matyti, kad iš pradžių autorė, skatinama mokslinio vadovo – prof. habil. dr. A. Girdenio, orientavosi į platesnio pobūdžio sociolingvistinės pakraipos tarmines studijas. Vėliau pagrindinė jos mokslinio darbo kryptis pasidarė šiaurės žemaičių

¹ I. Remenytė, Morfologiniai senosios ir jaunosios kartos skirtumai ir jų raidos tendencijos Sedos šnekteje, – Jaunųjų filologų darbai, 1986, II, 247–251.